

„PSIHODRAMA EPOCII NOASTRE VIZEAZĂ BANALIZAREA GÂNDIRII PRIN EFECTUL MULTIPLICATOR AL SOCIAL MEDIA”

Autor: Teodor Baconschi | 25 septembrie 2022

Redacția Syntopic vă propune în această perioadă tema „Minunata lume digitală”. În acest sens, dorim să îi mulțumim domnului Teodor Baconschi, pentru că și-a făcut timp să se gândească la această problemă și să împărtășească cu noi răspunsurile sale la câteva întrebări relevante.

1. De ceva timp se discută despre capitalismul de supraveghere, acea mutație pe care a suferit-o ordinea modernă capitalistă odată cu apariția Internetului și a folosirii datelor transmise de utilizatori în rețea cu scopul controlului și modificării comportamentelor indivizilor. Acceptând că controlul și modificarea comportamentelor reprezintă o problemă socială majoră, în favoarea căreia din următoarele trei posibile soluții ați argumenta: 1) reglementarea formală a sistemului informațional alcătuit din platforme precum Google, Facebook, Instagram etc.; 2) crearea unor sisteme digitale alternative, incapabile să exercite forme de control social; 3) retragerea grupurilor sociale din întreg sistemul informațional actual și reorganizarea acestora în lipsa utilizării mediilor digitale?

Consider că toate soluțiile sugerate ar putea contribui la combaterea unui totalitarism digital. Reglementarea obligă gigantul hi-tech la mai multă transparență și responsabilitate, deci îi obligă să-și modifice algoritmi după criteriile binelui comun, nu cel al maximizării profitului prin audiență artificială. Crearea unor alternative e de dorit, dar greu de realizat, pentru că companiile dominante s-au obișnuit să cumpere concurența cu prețuri imbatabile. Retragerea - ca asceză digitală - sau migrație de protest nu e nici ea foarte eficientă: riști să cazi din lac în puț. Suntem oarecum într-un cerc vicios. De pildă, creștem conștiința riscurilor liberticide legate de abuzul de social

media, dar până și dezbaterile de acest fel folosesc social media. Psihodrama epocii noastre vizează banalizarea gândirii prin efectul multiplicator al social media. Și efectul ei cel mai pervers: putem comunica oricând, orice, oricât și o facem tot mai mult, chiar dacă nu avem ce comunica original și suferim pasiv efectul de turmă. Așa-numita „viralizare” a unui conținut e semnul aproape sigur că mimetismul a învins discernământul etic. Te iei după alții, fără să verifici și să gândești, atât pentru că n-ai timp (de vreme ce trebuie să comunici non-stop), cât și pentru că asta e, de când lumea, cea mai simplă strategie de supraviețuire.

2. Permițând satisfacerea aproape nelimitată a dorințelor cu gratificare imediată ale ființei umane și diminuând capacități cognitive precum atenția sau concentrarea, utilizarea tehnologiilor digitale dezvoltate mai ales în ultimii 15-20 de ani are și consecințe morale semnificative. Cum își mai pot cultiva tinerii de astăzi stăpânirea de sine sau virtuțile morale în general, atât timp cât comunitățile din care fac parte au ajuns să fie doar cele virtuale?

Comunitățile virtuale nu sunt fictive. Sunt realități de gradul doi, în care rolul copleșește persoana și imaginea e mai importantă decât substanța. Aș spune că știm mai multe, haotic, și pierdem orice ierarhie valorică a informațiilor cu care lucrăm. Nici efectul de bulă, nici grupările tematice nu ne feresc de amalgamul dintre serios și trivial, dintre adevăr și fals, dintre important și derizoriu. Marea capcană în care ne aflăm cu toții, indiferent de vârstă, e prizonieratul în clipa prezentă. Nu mai știm ce a fost ieri, nici unde era gândirea noastră acum cinci ani. Amintirile sunt stocate ca poze, viitorul e repetiția alarmismului frivol al zilei de azi, iar prezentul e doar ce se petrece instantaneu, fără precedent și posteritate. Social media au creat cea mai fidelă întrupare a eternității ca nemișcare distructivă (o bună definiție a entropiei sau a iadului, dacă vreți). Întrebarea mea sinceră e următoarea: suntem o generație umană de tranziție, care va lăsa locul unei umanități capabile să-și recucerească libertatea lăuntrică și pe cea exterioară, sau cobaii unui experiment final, la care participăm fatal, prin generalizarea servituții voluntare?

3. Este discutabil dacă statutul tehnologiilor informaționale pe care le utilizăm în fiecare zi este acela de instrument menit să ne reducă costurile de tranzacție în activitățile pe care le desfășurăm sau cel de mediu imersiv, care ne prelungește existența și identitatea. Dacă asumăm, fie și numai de dragul discuției, că a doua este reprezentarea corectă, care credeți că sunt consecințele exercitate de tranziția continuă de la realitatea propriu-zisă, concretă, imediată la realitatea virtuală asupra conștiinței și identității personale?

Iarăși faceți două ipoteze de lucru care, în fapt, se combină. Internetul ne dă puteri magice, nemaipomenite în istoria speciei noastre, dar ne și impune o identitate digitală fictivă, bazată pe aparențe idealizate și surrogate sufletești de prost gust. Un smartphone e cât un birou de avocatură sau jumătate de instituție publică. Poți rezolva cu el atâtea sarcini cotidiene încât acțiunea reală, bazată pe deplasare fizică, dispăre cu totul. Asta scoate din joc corporalitatea secvențială a vieții sociale ierarhizate, așa cum am moștenit-o. Nu par să mai conteze nici organizațiile cu sediu, nici partidele politice, nici autoritățile „încarnate”. Totul devine un joc de limbaj într-o semiotică sisifică a falsei probleme care primește soluții fără urmări: cum să te simți altfel, când petiția, coada la ghișeu, protestul public în stradă, semnătura (ca emblemă a unicității) și generarea de conținut, adică de sens personal, au devenit pur digitale? Cei mai deștepți dintre noi vor rezista și vor găsi o filosofie a eliberării din forța inutilă pe care am dezlănțuit-o. Nu vreau să speculez asupra unei pene de curent electric globale, cu urmări anarhice. Sper să ieșim din labirint pe calea bătrânească a rațiunii care mobilizează omul întreg: trup, minte și suflet.

Imagine: Unsplash